

Taneli Hiltunen

Erään työväentalon matka sodasta rauhaan

Suomessa oli 1900-luvun alussa tuskin montaakaan kylää ja pitäjää, josta ei olisi löytynyt työväentaloa järjestö-, kulttuuri- ja poliittishenkiseksi kokoontumispaikaksi. Hämeenlinnan kaupungin lähistöllä sijaitseva Eteläinen ei ollut sekään poikkeus, vaan jo 1910-luvun alussa kyläläiset saattoivat ottaa omakseen komean, jugend-vaikutteita henkivän punamultarakennuksen. Nykyään se toimii omanlaisenaan ”elävänä museona”, jossa järjestetään yhä myös poliittisia tilaisuuksia, vaikkakin perhe- ja koululaistapahtumat ovat sen pääasialliset käyttötavat.

Lähes tarkalleen Hämeenlinnan ja Hauhon kirkonkylän puolivälissä sijaitseva Eteläisten työväentalo on Suomen vanhimpia yhä käytössä olevia. Rakennustöiden aloittamisen ajankohdasta ei ole varmaa tietoa, mutta tiettävästi se on vihitty käyttöön vuonna 1911. Valtaosa siihen käytetyistä hirsistä saatiin lähialueella puretuista taloista. Arkkitehdin henkilöllisyyttä voidaan enää vain arvailla, mutta paikallisen perimätiedon mukaan hän olisi ollut Hauhon Termosia.

Työväentalo arviolta noin vuonna 1918–1920 otetun valokuvan taka-alalla. Kuva: Ulla Marjatta Virtanen

Punamullalla maalattu hirsirakennus seisoo ylpeästi mäennyppylänsä päällä ja tarjoaa varsinkin aurinkoisina kesäpäivinä kuvankaunista valon ja varjon leikkiä niin sisä- kuin ulkopuolelta katsottuna. Tämän mahdollistavat erityisesti etupuolen suurikokoiset, jugendista vaikutteita saaneet kaari-ikkunat, joista valonsäteet pääsevät pilkottamaan tunnelmallisesti salin ja ruokailutilan puolelle.

Kesäpäivän harmoniaa. Kuva: Taneli Hiltunen

Sisätiloissa jugend-inspiraatiot näkyvät selvimmin puhuja- ja esityslavan rakenteissa, jonka koristelistat jäljittelevät tyylitellen antiikin pylväitä. Sali vaikuttaa kokoaan suuremmalta, sillä valkoisiksi maalatut kattolaudat luovat avaruuden tuntua. Myös mustunut pystyuuni tekee osansa vanhan ajan tunnelman säilyttämisessä.

Kovaonninen fondi

Rakennuksen esinekanta on kaikkienensa niukka mutta erittäin kiintoisa. Vanhaa maalaistunnelmaa tuo erityisesti 1700-luvulta oleva pöytä, ja sorvauksiltaan erittäin koristeellinen vitriinikaappi SDP:n pöytäviireineen ja kunniakirjoineen muistuttaa poliittisesta toiminnasta. Oman humoristisen lisänsä tuo käettömäksi jäänyt käkikello. Todellinen harvinaisuus kuitenkin on puhuja- ja esiintymislavan fondi eli käsityönä valmistettu taustakangas, joka oli alun perin Alvettulan työväentalossa – sekin edelleen pystyssä. Hämäläistä ”Niskavuori-tunnelmaa” henkivän kansallisromanttisen

sekametsämaiseman – tai ainakin sen sivukulissit – maalasi luultavasti silloinen Hämeenlinnan työväenteatterin kulissimaalari Lauri Numminen, mutta jälleen ollaan perimätiedon alueella.

Käkikello ja vitriinikaappi. Kuva: Taneli Hiltunen

Fondi sai osansa sisällissodan tuhoista, kun valkoiset ja saksalaiset joukot etenivät Hämeenlinnasta kohti Hauhon kirkonkylää, jonka kautta kulki oikeastaan ainoa punaisten pakolaiskolonnan järkevä perääntymistie Lahteen. Eteläisissäkin koettiin tuolloin kauhun hetkiä, sillä teloituksiltakaan ei välttytty. Joku joko repi tai viilsi kyseisen fondin teräaseella kahtia – vieläpä lankasuoraan. Se jäi vuosikymmeniksi unohduksiin kaikenlaisen ”rojun” sekaan, mutta nyt se on kuitenkin, niinkin hiljattain kuin vuonna 2016, saatu korjattua ja tuotu takaisin paraatipaikalle!

Fondi jälleen yhtenä kappaleena. Kuva: Taneli Hiltunen

Töitä tulevaisuuden eteen

Muutenkin rakennus on käynyt vuosikymmenten varrella läpi kunnostusta muun muassa uusittujen ikkunanpokien muodossa, ja 1980-luvulla se sai peltikaton – oltuaan sitä ennen pitkään lähes käyttämättömänä. Nyt pohditaan ilmalämpöpumpun asentamista, ja rakenteiden kestokyvyn kannalta tärkeää sadevesiränniratkaisuakin harkitaan. Rakennuksen ylläpitotoimet rahoitetaan osittain yksityistilaisuuksista perittävistä vuokrista, ja taloudellista apua saadaan myös Alvettulasta. Vapaaehtoista korjausrahaa voi halutessaan laittaa seinään kiinnitettyyn puulippaaseen, joka muistuttaa pientenkin tekojen merkityksestä yhteisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi.

Eteläisten työväentalo kesäkuussa 2017. Kuva: Taneli Hiltunen

Kirjoittaja on FM, joka on jatko-opiskelijana Turun yliopistossa yleisen historian oppiaineessa.